

El món moral

Primera sèrie d'assaigs morals
(1936-1939)

Alexandre Galí

Edició a cura de Josep Monserrat

UBe

Filosofia UB

El món moral

El món moral

Primera sèrie d'assaigs morals (1936-1939)

Alexandre Galí

Edició a cura de Josep Monserrat Molas

Presentació de Xavier Ibáñez Puig

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Edicions

Filosofia UB

Índex

Presentació, <i>per Xavier Ibáñez Puig</i>	9
Nota d'edició	23

ASSAIGS MORALS (1936-1939)

Assaig de fonamentació moral	29
El món moral	73
El món com a realitat moral	123

Presentació

§1. *Els assaigs, pensament en acte.* El 1580, en la dedicatòria amb què encapçalava els seus *Essais*, Michel de Montaigne advertia al lector que la matèria dels seus assaigs era ell mateix. I, en efecte, fins i tot quan s'hi tracten els temes més impersonals o més banals, l'assaig té sempre aquest component personal que fa que l'estil prengui un relleu important en el tractament mateix —i no només en la transmissió— de les qüestions abordades. Per esmentar un cas actual, el lector de Nicolas Grimaldi reconeix de seguida l'empremta de l'autor en qualsevol dels seus escrits: la força hipnòtica amb què la seva prosa, en virtut d'una sèrie de reformulacions que a cada pas aporten a penes un matís diferent, et transporta cap a un moment culminant en què una fórmula concentrada, poètica i precisa se t'imposa com una evidència incontestable. També la prosa de Ferran Sáez, per citar un dels nostres millors assagistes, porta sempre amb ella la forta personalitat de l'autor.

Alexandre Galí no és pas una excepció i el lector farà bé de recordar d'entrada que els textos que aquí presentem són assaigs, no pas parts d'una tesi doctoral o de tractats de filosofia. La seva intenció no és fer cap contribució acadèmica homologable a l'àmbit universitari, i això explica la lleugeresa amb què Galí parla d'autors de l'altura de Kant o Bergson, o dels clàssics del pensament en general.

Els assagistes acostumen a fer la impressió —més forta o més feble segons els casos— que allò que van trobant en el seu discurs, ho troben precisament en el moment mateix en què ho formulen. En el cas d'Alexandre Galí, aquest efecte és alguna cosa més que una impressió: els lectors assistim realment al moment de la descoberta, perquè aquí l'escriptura no és el moment retòric en què hom assaja de posar en belles paraules el que s'ha pensat per camins més costeruts i laberíntics, sinó que constitueix pròpiament el moment essencial de la recerca mateixa. L'autor escriu *per a* pensar, i potser aquest és un dels motius pels quals ens han quedat tants escrits inacabats nascuts de la seva estilogràfica.

Això pot explicar, almenys en part, per què en el decurs d'uns pocs anys l'autor escriu una sèrie d'assaigs dedicats al mateix tema que, lluny de dir cadascun d'ells el mateix que els altres, es matisen, es corregeixen i es complementen en un diàleg de l'autor amb ell mateix que constitueix la vida mateixa —la respiració mateixa— de la seva meditació.

L'estil d'Alexandre Galí és volgudament planer. Galí busca sobretot pensar el seu tema d'estudi amb la màxima claredat. I l'estil forma part del missatge, perquè en la claredat perseguida hi ha en joc molt més que una opció retòrica. Val a dir que aquesta claredat al servei de la qual escriu l'autor, no és pas un bé posseït d'entrada, sinó una conquesta per fer, una visió que s'ha de guanyar al llarg, i en virtut, de l'escriptura mateixa.

La sèrie dels tres assaigs d'aquesta edició ens mostra els camins diferents per on, de manera progressiva, l'autor prova de guanyar més i més llum sobre les intuïcions que va tenir en els primers trams de la recerca, i potser una de les dificultats en la lectura del conjunt rau en el fet que l'esforç continuat per a veure i fer veure cada cop millor allò de què es tracta, porta, al llarg de la meditació, a proposar tesis que sovint matisen o corregeixen afirmacions fetes en la ma-

teixa investigació, cosa que a voltes fa l'efecte de deixar algun tema no prou ben tancat.

En realitat, és el mateix autor qui ens adverteix repetidament que una part important de la tasca que ha de fer queda pendent, i sabem que fins al darrer moment de la seva vida va continuar barallant-se amb les mateixes problemàtiques, insatisfet dels rendiments donats fins a aquell moment. El lector que vingui a buscar la darrera paraula d'Alexandre Galí sobre el problema moral no la trobarà. Aquesta primera sèrie d'assajos dedicats a la moral constitueix més aviat una obertura i com a tal volem presentar-la tot seguit a la consideració dels lectors.

§2. *El pensament en situació: «les cases que s'ensorren i els cossos trossejats no són fantasmes».* En els anys en què Alexandre Galí escrivé aquests assajos —del 1936 al 1938— el món és fora d'encaix. Els grans ideals han portat i portaran els homes als camps de batalla. No hi van armats només amb fusells, sinó també amb idees, sovint tan elevades que en el seu nom s'està disposat a sacrificar qui sap quantes vides humanes. En l'origen de les ideologies que porten els homes als fronts de guerra i justifiquen bombardejos damunt pobles i ciutats no hi ha pas la força bruta dels bàrbars, sinó els rendiments més refinats de la civilització occidental, recollits en doctrines filosòfiques sofisticades. La lògica de les ideologies que pretenen estar en possessió de veritats científiques és aquesta: quan la realitat desmenteix les idees, no són pas les idees les que estan equivocades, sinó la realitat. En nom dels ideals més grans, la destrucció del món queda aleshores justificada com a pas previ per a la construcció d'un món nou.

Per aquest motiu, per Alexandre Galí la filosofia, i sobretot tota filosofia que sostingui que el món en el qual vivim és una mera il·lusió

que cal superar per a arribar a realitzar el món perfecte —o sigui, tota filosofia platònica en un sentit molt ampli del terme—, és perillosa precisament perquè ens porta a menysprear el nostre món —l'únic que hi ha!— en nom d'una quimera:¹

El que no podem acceptar ni lògicament ni metafísicament és que no més s'atribueixi l'objectivitat a la poma ideal. Per això s'explica que els homes sembla que ens trobem en un món de bojós, si ens barallem, i gaudim i sofrim per coses que després se'ns diu que són fantasmes. I el nostre dolor i el nostre goig també són fantasmes. Els avions que bombardegen, les cases que s'ensorren, els cossos trossejats, la sang vessada i el plor dels pares sense fills i els fills sense pares, també són fantasmes?

El lector ja entén que aquestes bombes i aquestes cases ensorra-des i els cossos trossejats i els plors de pares i fills i la sang vessada no són pas llicències retòriques. Alexandre Galí, habitant d'un temps que es fa la guerra a si mateix en el camp de les idees i en els camps de batalla, ens diu que un pensament que no és capaç de donar compte de *la realitat concreta* tal com la vivim, tal com la gaudim i tal com ens fereix, és un pensament erroni i confusionari.

1. Alexandre Galí escriu en cert sentit *contra* la filosofia; en una fórmula col·loquial proposada mig de broma pel seu fill petit, Jordi Galí i Herrera, es pot dir que és «un pensador afilosòfic». La seva relació amb la filosofia ens fa pensar en la de Hannah Arendt, qui sempre va dir d'ella mateixa que no era filòsofa perquè ella s'ocupava dels homes i les dones particulars, i no de l'home abstracte de què parlen els filòsofs. Val a dir que pocs anys més tard, durant la Segona Guerra Mundial, Popper es barallarà amb el mateix problema que ocupa Alexandre Galí en aquests assaigs, certament per camins i amb resultats diferents, però exactament per les mateixes raons. Com la de Popper, la reflexió d'Alexandre Galí se situa en una posició antiplatònica comuna a la major part del pensament contemporani. I, com Popper, Alexandre Galí reivindicarà un cert Sòcrates com a figura de la llibertat d'esperit i de la lleialtat amb el món dels homes concrets, contra l'idealisme dualista del seu deixeble Plató.

La citació que acabem de reproduir és del segon dels tres assaigs que presentem; la rebla una afirmació que trobem en el tercer assaig:

No hi ha res al món tan tràgicament trasbalsador com la mentida o l'error. Un cop de martell mal donat pot esberlar un vas únic, un cop de pensament mal donat pot conduir que s'esberlin tots els vasos del món.

Aquests assaigs —i tots els d'Alexandre Galí fins al darrer— són pas un treball acadèmic i no entendríem res si els llegíssim així. Són un intent personalíssim de comprendre quins són els cops de pensament mal donats que han portat a la desfeta *actual* i com caldria corregir aquests cops de pensament —com caldria esmenar les filosofies dominants que han contribuït a portar-nos a la situació actual— per tal de protegir tots els vasos del món; això és, per tal de salvar el nostre món humà fet d'homes i de dones i de coses concretes, que en veritat és l'únic món que hi ha.

Enmig de la barbàrie filla de la civilització, Alexandre Galí pensa per tal d'aclarir el món i d'aclarir-se, amb l'esperança de trobar en el mateix moviment un bon diagnòstic i un bon cop de pensament que contribueixi a sanar aquest món nostre de la seva bogeria actual.

§3. *Els Escilla i Caribdis de la moral: el relativisme i el pietisme descarnat.* El primer dels tres assaigs que presentem, «Assaig de fonamentació moral», està escrit explícitament contra l'ètica de Kant. El lector especialista de seguida trobarà les mancances de la lectura que fa Galí del filòsof alemany, que desatén aquí completament la dialèctica, la filosofia de la història i la filosofia de la

religió de l'autor. El lector —especialista o no— que endegui la lectura buscant un comentari acurat d'aquest o d'aquell text concret del pensament de Kant quedarà defraudat i val més que ho deixi córrer.

El text i la seva lectura guanyaran molt, en canvi, si, en comptes de pensar en la figura de Kant com a objecte d'estudi, entenem més aviat quin és el problema amb el qual l'autor es vol barallar quan parla de Kant.

Segons Alexandre Galí, el mèrit de Kant és haver entès que «perquè pugui ésser moral [la moral] ha de ser alguna cosa independent de la natura». Reduir la moral a la natura porta a l'emotivisme i al relativisme, i, de fet, a la destrucció de la moral. Cal, doncs, reconèixer a Kant la seva defensa de la moral. En efecte, amb el seu precepte moral que imposa la forma d'universalitat i demana actuar amb total independència de les circumstàncies i de les conseqüències de les nostres accions, l'ètica kantiana separa radicalment la moral de la contingència, i la salvaguarda, així, de l'efecte dissolvent del relativisme. Malauradament —escriu l'autor—, «per separar la moral de la contingència, Kant separa la moral de l'home»:

Perquè pugui ésser moral [la moral] ha de ser alguna cosa independent de la natura. Aquesta és la troballa de Kant, però Kant fa l'ésser moral tan independent que arriba a independitzar-lo de l'home mateix: el deshumanitza.

I és que, segons Alexandre Galí, «res [no és] més nefast en les seves conseqüències que la solució d'una moral en si, independent de tota circumstància, imperativa i de patró únic». Cal entendre bé aquesta afirmació. Independentment del que volgués dir Kant, i de com Kant pensava la situació humana concreta en la seva filosofia de la història, el contingut de l'imperatiu categòric considerat aï-

lladament podria fins i tot semblar —com interpreta Galí— que autoritza, en nom de l'universal, que hom prescindeixi completament de les conseqüències concretes de les seves accions. Es podria fins i tot arribar a la paradoxa que, en nom de la moral més elevada, hom no dubtés a realitzar els crims més terribles, com, de fet, tants exemples de la història del segle passat ens demostren que va passar.

El pietisme rigorós i descarnat de Kant, que en la lectura de Galí situa el regne de la moral fora del món concret en el qual vivim, causaria aleshores en el mateix resultat temible a què porta el nihilisme fill del relativisme més radical.² Una moral deshumanitzada, exactament igual que la destrucció nihilista de la moral, pot portar també a la justificació dels crims més horribles.

Aquests dos extrems teòrics amb idèntics perills en la seva aplicació pràctica, el relativisme nihilista i el pietisme descarnat,³ són els Escilla i Caribdis de la moral: els dos monstres per entremig dels quals prova de passar la meditació del nostre autor procurant de no

2. Ja hem dit que Alexandre Galí no fa un estudi acadèmic de l'obra de Kant, sinó una altra cosa. Tanmateix, el que diu de Kant, o alguna cosa similar, ha estat defensat igualment per un filòsof d'ofici —deixeble d'Alexandre Kojève i de Leo Strauss— com és Stanley Rosen. En el seu article «Transcendental Ambiguity: The Rhetoric of the Enlightenment», dins del llibre *Hermeneutics as Politics* (2a edició: New Haven / Londres: Yale University Press), Rosen sosté que la filosofia de Kant, amb l'ambigüitat amb què defensa l'autonomia del subjecte, constitueix el pas intermedi que porta del *cogito* de Descartes a la voluntat de poder de Nietzsche. Segons Rosen, el nihilisme contemporani estava ja d'alguna manera present en la filosofia transcendental de Kant, que és precisament la intuïció que té Alexandre Galí en l'assaig que comentem.

3. El tema del pietisme descarnat és tractat en un altre assaig d'aquesta mateixa època, *Assaigs de vida devota* (Barcelona: Galerada, 2010), sota el nom de fariseisme. El fariseu jutja els altres despietadament des de la seva pretesa superioritat moral, i, d'aquesta manera, cau en el maniqueisme que pot portar a justificar qualsevol càstig que calgui infligir als infidels.

ser devorat per cap dels dos. El problema que proven de resoldre els nostres assaigs és, en efecte, aquest: com salvar la moral de la contingència sense fer-la inhumana; o també, com salvar la humanitat comuna a tots els homes i dones concrets i com salvar el món concret en què aquests homes i aquestes dones viuen, el qual, diguem-ho una vegada més, és l'únic que hi ha.

El pas entre les dues figures esfereïdores és difícil i perillós. El lector ja jutjarà si Alexandre Galí aconsegueix conduir la nau del pensament sense caure en la gorja de cap dels dos monstres que l'amenacen. Diguem breument, per acabar aquesta presentació, de quins recursos es dota per a provar de creuar el pas estret entre les dues bèsties sense prendre mal.

§4. *La moral no es redueix a preceptes.* Segons Alexandre Galí —aquesta és una de les tesis fortes d'aquests assaigs—, l'error que tots els filòsofs han comès fins avui en el camp de la moral ha estat pensar que la moral es redueix a preceptes. Aquest ha estat, en efecte, l'error dels relativistes:

Els pensadors en plantejar el relativisme moral han raonat com si ells creguessin de bo de bo, i nosaltres creguéssim i tothom cregués, que el món moral quedava enclòs, arrodonit i complet en el camp d'uns quants preceptes, donats en un to més o menys dogmàtic, que en un moment i en unes circumstàncies històriques determinades ha estat precís dictar. [...] Els hauria estat més saludable deixar-se dur per l'instint com el cavaller que ha perdut l'esma i hi guanya de deixar-se conduir pel seu cavall.

Si la moral es redueix a preceptes donats històricament, com que aquests canvien amb el temps i les circumstàncies, l'única posició

raonable que queda és deixar-se portar —com el cavaller del final de la citació— per la inèrcia de la història.

Però el mateix error —reduir la moral a precepte— l’han comès igualment els qui, a la manera de Kant, han volgut salvar la moral de les mans dels relativistes postulant un precepte per sobre de la contingència històrica. Perquè l’única manera d’alliberar-se del relativisme quan s’entén que moral equival a precepte consisteix a separar el precepte moral de la contingència i, doncs, a deshumanitzar la moral:

L’home que es lleva per anar a l’oficina, treballa, cobra el seu sou, cria els seus fills i el diumenge surt amb ells i compra les postres seguint un ritme que ell no ha inventat i que no discuteix ni critica, aquest home no té cap mena de qualificació en la moral de Kant perquè aquesta vida que és l’única autènticament moral li és desconeguda. I li és desconeguda perquè s’escau en el món de la contingència i la universalitat moral de Kant hi ha renyit del tot.

Segons Alexandre Galí —en una fórmula que té un aire llunyament nietzscheà—, «la manca d’encaix entre els preceptes i la vida es demostra per la manera folla i pintoresca com aquesta xarbot del marc en què ha volgut ésser enclosa». Si la vida tal com és no es pot tancar en un conjunt de preceptes, i si, per aquesta raó, la reducció de la moral a preceptes ens condemna a devaluar la vida concreta tal com aquesta és, aleshores, com caldrà que pensem la vida autènticament moral sense devaluar-la?

§5. *Assaig de síntesi superior: el món moral més ençà dels preceptes.* Els dos últims assaigs que presentem proposen temptativament la noció de món moral com a clau per a resoldre el problema amb què es

baralla l'autor i sobre el qual ens hem volgut centrar en aquesta presentació.⁴

Per no allargar-nos més, ens obliguem ara a no dir gaires coses d'aquesta noció de món moral, sobretot perquè sigui el lector qui pugui descobrir amb la seva lectura què entén Alexandre Galí per aquesta expressió i per què creu que entendre la moral d'aquesta manera ens ha de permetre al mateix temps, d'una banda, superar el relativisme sense negar la contingència i, de l'altra, salvar la rectitud sense deslligar l'acció moral del món concret en què ens toca viure. Per no parlar, així doncs, més del compte, limitem-nos a assenyalar que, amb la noció de món moral, el que Alexandre Galí pretén és guanyar un canvi de perspectiva:

Parlar d'una natura moral vol dir en el fons descentrar el problema moral; vol dir relegar a segon terme la polarització bé-mal, del xoc de la qual es fa sorgir la condició moral. La condició moral esdevé *per se*, independentment del sentit circumstancial o relatiu que pugui prendre ocasionalment.

Amb la noció de món moral ens situem així en la comprensió del món humà des d'una perspectiva anterior i superior a la distinció mateixa entre el bé i el mal. En el món moral —diu l'autor— no hi ha fenòmens morals i immorals, com en el món físic no hi ha fenòmens físics i no físics, sinó que tots els fenòmens són igualment morals:

4. En els *Assaigs de vida devota*, esmentats més enrere, l'autor dedica molts paràgrafs a la noció de món moral en l'assaig sobre Sòcrates, figura que per a l'autor representa la devoció cívica precisament perquè defensa la rectitud moral sense negar la vida ciutadana concreta tal com aquesta és.